

XXVIII. državno Natjecanje iz hrvatskoga jezika

11. svibnja 2023.

četvrti (IV.) razred

zaporka

--	--	--	--	--	--

(peteroznamenasti broj i riječ)

broj bodova:

100

Upute natjecateljima **koji ispit pišu na papiru**

1. Ispit se piše 100 minuta.
2. Prije rješavanja ispita treba čitljivo i pravopisno točno ispuniti listić sa zaporkom.
3. Natjecatelj zaporku treba napisati na manju i na veću omotnicu te na prvu stranicu ispita.
4. Ispitne zadatke treba pažljivo pročitati.
5. Treba pažljivo slijediti upute u zadatku.
6. Rješenja treba upisivati kemijskom olovkom crne ili plave boje na za to predviđena mjesta. Tinta se ne smije moći obrisati.
7. Ako natjecatelj želi izmijeniti odgovor, treba ga precrtati, dopisati istom kemijskom olovkom novi odgovor te podizanjem ruke pozvati dva člana Povjerenstva koja nadziru pisanje. Oba člana trebaju odmah pred natjecateljem parafirati izmjenu odgovora. **Svaki natjecatelj smije u cijelome ispitu imati najviše tri izmjene.**
8. Odgovori ne smiju biti pisani velikim tiskanim slovima.
9. Odgovori trebaju biti pravopisno i gramatički točni.
10. Nakon završetka pisanja ispit, radni papir i manju omotnicu treba staviti u veću omotnicu, koju treba predati članu Povjerenstva.
11. Nakon objave privremene ljestvice poretka natjecatelj ima pravo uvida u ispit i pravo na pismenu žalbu.

Želimo Ti uspjeh na Natjecanju!

Državno povjerenstvo:

1. _____
(predsjednik Državnoga povjerenstva)
2. _____
(član Državnoga povjerenstva)
3. _____
(član Državnoga povjerenstva)

1. Na pripadajuće crte prepisi pisanim slovima prema pravilima o pisanju velikoga i maloga početnog slova izraze napisane velikim tiskanim slovima.

Izložbom _____ upriličenom u

(ZLATO ZLATU)

Zlatnoj dvorani _____

(HRVATSKOGA INSTITUTA ZA POVIJEST)

predstavljani su rezultati istraživanja jalžabetskoga grobnog humka Gomila, jednoga od najvrednijih primjera prapovijesne grobne arhitekture toga tipa u cijeloj Europi. Na izložbi su govorili predstavnici

_____.

(VLADE REPUBLIKE HRVATSKE)

Konzervatorsko-restauratorski radovi financirani su sredstvima

_____ te europskoga projekta

(MINISTARSTVA KULTURE I MEDIJA)

_____.

(MONUMENTALNI KRAJOLICI STARIJEGA ŽELJEZNOG DOBA PODUNAVLJA)

(prema: *min-kulture.gov.hr*)

5	
---	--

2. U sljedećim rečenicama upiši dijakritičke znakove u podcrtanim riječima.

a) Kako biste doznali dan dospijeca računa i pristupili cjelovitomu obracunu za siječanj, unesite svoje korisničko ime i lozinku.

b) U spavacim smo kolima dobili sve: od četkice za zube do šivacega pribora.

4	
---	--

9	
---	--

3. U sljedećim rečenicama napiši *ije* ili *je* na prazne crte.

Kad sam ustao i upraviteljici pred svima rekao da nije u pravu, pr____ko me je pogledala i rekla mi da joj se moj istup čini pr____tvornim jer sam dotad uvijek bio neprim____tan i tih. Riječi su joj bile ispunjene pr____zirom.

4	
---	--

4. Pročitaj sljedeću rečenicu i riješi zadatak.

Riječka tiskara Karletzky tiskala je tijekom 19. stoljeća školska izvješća, direktorije, libreta za opere, školske i trgovačke pravilnike, pravilnike i statute, oglase i proglase, prigodnice, nabožne knjige, udžbenike, rječnike, knjige pjesama, stručnu i znanstvenu literaturu, novine i drugo.

(prema: *Tragovi građanske tradicije*)

a) Iz prvoga retka izdvoji riječ u kojoj su provedene tri glasovne promjene i odredi koje su glasovne promjene u toj riječi. Pripazi na redoslijed glasovnih promjena.

riječ: _____

glasovne promjene: _____,

_____, _____

b) Izdvoji četiri riječi u kojima je provedena palatalizacija.

_____, _____,

_____, _____

c) U kojoj je riječi provedeno jednačenje po zvučnosti?

9	
---	--

5. Zaokruži točno naglašene riječi u kontekstu zadanih rečenica.

Važnost _____ za zdravlje ljudi neupitna je.

a) vòde b) vòdē c) vódē d) vóde

Gospođa Marija ima dva _____ i tri unuke.

a) ùnuka b) ùnukā c) ùnūka d) ùnūkā

2	
---	--

15	
----	--

6. Obilježite podcrtanim riječima naglaske i zanaglasne dužine ako ih ima.

Dok trčim, osjećam se kao najsretniji čovjek na svijetu.

2	
---	--

7. Odredi vrstu podcrtanim riječima.

Njih dvojica imala su oko sedamdeset godina ako ne i više. Ipak su uživali u mnogim stvarima – na jedan malo šašav način.

dvojica _____

mnogim _____

malo _____

3	
---	--

8. Pročitaj tekst i riješi zadatke.

Polaznice seminara razgovarale su o utjecaju pandemije bolesti COVID-19 na mentalno zdravlje. Antea je priznala da još uvijek pati od koronafobije, šaljivo dodajući da je to pomalo čudno jer nijednom nije bila koronašica. Lucija je duhovito dometnula da su svi sretni što društvostaj, tj. potpuno zatvaranje, pripada prošlosti.

a) Izdvoji neologizme iz teksta. _____,

_____, _____, _____,

b) Izdvoji žargonizam iz teksta. _____

c) Kako se nazivaju riječi koje nastaju kraćenjem riječi i pišu se velikim slovima (poput riječi *COVID-19*)? _____

d) Objasni značenje riječi *koronafobija*.

e) Kojim je tvorbenim načinom nastala riječ *društvostaj*?

f) Kojim je tvorbenim načinom nastala riječ *koronašica*?

9	
---	--

14	
----	--

9. Prepiši rečenice tako da podcrtanu riječ zamijeniš njezinim sinonimom.

a) Otoci pred Splitom – Šolta, Brač i Hvar, kao da imaju dva, vazda oprečna lica.

b) Taj derutni dvorac u Maslinici zvali smo kaštel Alberti.

c) Napokon zapjeva i Zoran o nesretnoj ljubavi prema Jagi, zbog čijega se nehaja teško razbolio.

3	
---	--

10. Napiši zadane oblike glagola na prazne crte tako da dobiješ smisleni tekst.

_____ na silovitoj buri, mornari _____
(zepsti, gl. prilog sadašnji) (čeznuti, imperfekt)

za tim da im toplina _____ tijelo. Jele pomisli da
(prožeti, prezent)

_____ provjeriti što je s ranjenikom ne znajući da se on
(trebati, kondicional I., 3. l. jd.)

upravo u tome trenutku Mariji _____ na vječnu ljubav.
(kleti, prezent)

5	
---	--

11. Izdvoji izrazni/leksički dijalektizam iz sljedeće rečenice?

Najlipše mi je kad sa svojon sestron spreman salatu od pomidora ili, ako baš očete po književni, od rajčica.

1	
---	--

9	
---	--

12. Zadatak se sastoji od dvaju dijelova.

- a) Dopuni sljedeću rečenicu posvojnim pridjevom prema zadanome toponimu.**

Izlazeći iz _____ luke ugledat ćete otočić Rutnjak.
(Iž)

- b) Koje su se glasovne promjene dogodile u tvorbi toga posvojnog pridjeva?**

_____, _____

3	
---	--

13. Pročitaj sljedeći tekst i riješi zadatke.

Hrvatska kuna bila je službena novčana jedinica Republike Hrvatske u razdoblju od 30. svibnja 1994. do 31. prosinca 2022. Jedna kuna dijelila se na sto lipa. U srednjemu se vijeku nakon uporabe kunina krzna kao sredstva plaćanja počeo kovati hrvatski srebrni novac zvan banovac, a bio je stabilna i cijenjena valuta, baš kao i hrvatska kuna.

- a) Iz teksta izdvoji historizme.** _____,

_____, _____

- b) Iz teksta izdvoji pleonazam.**

4	
---	--

14. Jesu li podcrtani leksemi istoznačnice?

Kad sam sve spakirao, prebrojio sam novac. Ne sjećam se baš točno koliko sam imao, ali bio sam pun love.

(prema: J. D. Salinger, *Lovac u žitu*)

Objašnjenje: _____

1	
---	--

8	
---	--

15. Preoblikuj rečenice koje sadržavaju frazem tako da podcrtani dio zamijeniš nefrazemskim izrazom. Značenje rečenice mora ostati isto.

a) Nakon duge i uspješne inženjerske karijere Mate je objesio kopačke o klin.

b) Mojoj majci često govore da je svakoj krpi zakrpa.

c) Nastavnica se trudila potaknuti nas na rad, ali bila je to borba s vjetrenjačama.

d) Marjan zna kako uhvatiti Kairoa za čuperak, zato je i postao jedan od najuspješnijih arhitekata.

4	
---	--

16. Odgovorite na sljedeća pitanja.

a) Na crtu upišite slovo rečenice iz prethodnoga zadatka u kojoj je upotrijebljen:

- frazem književnoga podrijetla? ____
- frazem antičkoga podrijetla? ____

b) Navedi frazem antičkoga podrijetla koji ima slično značenje frazemu upotrijebljenu u rečenici c) u prethodnome zadatku.

3	
---	--

17. Odredi rečeničku funkciju podcrtanih dijelova teksta.

„Sve što mu je trebalo bio je jedan kotač u ruci i četiri na cesti... znao je da će cesta postati još zanimljivija, posebno ona ispred nas, uvijek ona ispred nas...”

kotač _____

zanimljivija _____

ispred nas _____

3	
---	--

10	
----	--

18. Na crte napiši odgovarajuće toponomastičke nazive za podcrtane riječi.

Minojska civilizacija razvila se zahvaljujući izvornim kretskim resursima, ulju, vinu i vuni te kopnenoj trgovini s drugim kretskim gradovima Festosom i Malijem, a pomorskim je vezama trgovački i društveno bila povezna s antičkim državama na Eufratu i Nilu, odakle je preuzela mnoge elemente kulture koju su potom Mikenjani prenijeli na grčko tlo. Inače, najviša kretska planina Psiloritis najviša je planina u Grčkoj, koja je prije bila poznata kao Ida.

(prema: Meridijani)

kretskim _____

Festosom _____

Nilu _____

Mikenjani _____

Psiloritis _____

5	
---	--

19. Dopuni sljedeće rečenice točnim oblikom kletika od toponima u zagradama.

a) Proveo sam divan vikend vozeći se _____ (*Donji Lapac*) biciklističkim stazama.

b) U arhitekturi je vrlo poznata _____ (*Chicago*) škola.

c) Veselimo se posjetu _____ (*Čakovec*) Muzeju Međimurja.

3	
---	--

20. Objasni kako zanaglasna dužina u podcrtanim primjerima mijenja značenje navedenih rečenica.

1. Tijekom razgledavanja ostali smo bez vodiča.

2. Tijekom razgledavanja ostali smo bez vodičā.

Objašnjenje: _____

1	
---	--

9	
---	--

21. Odredi vrste zadanim surečenicama.

Oduvijek se osjećalo koliko je to drvo posebno i ne znam je li zbog topline, ali odnedavno hodam po stanu bos ne bi li tabani osjetili mekoću i godove koji prate luk stopalā.

Oduvijek se osjećalo _____ glavna _____
koliko je to drvo posebno _____
i ne znam _____
je li zbog topline _____
ali odnedavno hodam po stanu bos _____
ne bi li tabani osjetili mekoću i godove _____
koji prate luk stopalā _____

(prema: Darko Šeparović, *Pristanište*)

6	
---	--

22. Iz rečenice izdvoji sintagmu koja je rezultat upravljanja.

Putovao sam po svijetu bez plana i cilja u društvu svojega psa Maksa.

1	
---	--

23. Navedi vrstu prenesenoga značenja u zadanoj rečenici.

U muzeju Louvre uživali smo u slavnome slikaru Matisseu, koji je bio predstavnik slikarskoga pravca fovizma u prvoj polovici 20. stoljeća.

1	
---	--

24. Tko je autor *Rječnika pet najuglednijih europskih jezika: latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, dalmatinskoga i mađarskoga*?

- a) Bartol Kašić
- b) Antun Vrančić
- c) Faust Vrančić
- d) Vladimir Anić

1	
---	--

9	
---	--

25. Odgovori na pitanja.

a) Ljudevit Gaj u Budimu 1830. objavio je pravopisno i slovopisno djelo *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisaña*. U kojoj se riječi iz naslova navedenoga djela očituje Gajevo nastojanje da svakomu fonemu hrvatskoga jezika odgovara jedan grafem?

b) Kako se zove Gajev članak iz 1835. u kojemu je predstavljen slovopis koji je temelj današnjemu hrvatskom slovopisu?

c) Kako se naziva Gajev slovopis predstavljen 1835.?

3	
---	--

26. Koja je rečenica napisana korijenskim pravopisom?

- a) Minule su tri godine otkako je izišao drugi dio *Povijesti hrvatske*.
- b) Zbog nagle promjene vašijeh načela biaše nam pretežno.
- c) Vsemogvchemv Neba i Zemlye Sztuoritelyu, Otczu Szinu i Duhu Szuetomu.

1	
---	--

27. Koje je godine hrvatski jezik postao službenim jezikom Europske unije?

1	
---	--

5	
---	--

Pročitaj tekst i odgovori na pitanja 28. – 37.

Božidar Alajbegović, *Putovanje bez kretanja*

1 „Putovanje je preduvjet stvarnoga života, života u kojemu vid i sluh napokon dolaze na svoje; putovanje je prostor za spontanost i otvaranje prečaca između oka i riječi”, rečenice su kojima u pogovoru putopisne knjige *Zvezdane Jembrih Ljetopisi* Sanja Lovrenčić propituje pojam putovanja i otvara prostor pisanju o njemu. No putovati se može i bez kretanja, čak i bez napuštanja svoje sobe. Takvo je jedno putovanje – putovanje vlastitom sobom dugo 42 dana – još davne 1790. obavio francuski plemić Xavier de Maistre. Tijekom te pustolovine on je bilježio zanimljive činjenice koje je uočio i misli koje su mu putem iskrsavale, što je sve potom i objavio u knjizi *Putovanje po mojoj sobi*, čiji smo hrvatski prijevod prošle godine dobili zahvaljujući izdavačkoj kući Altagama, urednici Višnji Bošnjak i prevoditeljici Dijani Machala.

2 De Maistreova soba imala je oblik izdužena četverokuta opsega 36 koraka, no njegovo se putovanje ipak sastojalo od više koraka jer je putovao i uzduž i poprijeko i dijagonalno, pa čak i cik-cak, bez unaprijed određenih pravila i metode, jer je, kako sam veli, „njegova duša toliko otvorena za svakojake misli, sklonosti i osjećaje i tako neutaživo prima sve na što god naiđe, i u neprestanoj potrazi za ljepotom i radostima koje su tako rijetke da bi samo lud čovjek odbio zaustaviti se, pa ako treba i skrenuti s puta ne bi li uživao u svemu na što naiđe”. Stoga je i putovanje svojom sobom temeljio na slijeđenju vlastitih misli, kao što lovac slijedi svoj plijen ne trudeći se držati nikakve utrte staze – od naslonjača do kreveta, od jedne do druge slike na zidu (opisujući slike autor se upušta u dijaloge s likovima ovjekovječenima na njima i fabulizira naslikane prizore), od zrcala do pisaćega stola te od ladice s pismima do police za knjige, kao središnjega mjesta sobe i „posebno bogate zemlje kojom s užitkom putuje”. Njegov živahni um vodi ga prostranstvima daleko onkraj sobna četiri zida, a svijet poprima neslućene obrise i oblike, što Xavier de Maistre sve pretače u lepršavu, sanjarsku i poetičnu, razigranu, lucidnu i radošću življenja ispunjenu prozu – da bi istekom šestotjednoga zatočenja naposljetku i zažalio što je vrijeme tako brzo proletjelo, žalobno svjestan da svakodnevni život ne ostavlja dovoljno prostora za predah, snatrenje i kontemplaciju.

3 Knjiga je ispunjena brojnim filozofskim introspekcijama (istaknimo tek zanimljivu digresiju o taštini, razmatranje razlika između glazbe i slikarstva, uz apostrofiranje premoći likovne umjetnosti te na više mjesta u knjizi razmatranu tezu o dualitetu ljudske naravi i podijeljenosti ljudskog bića na dušu, tj. razum, i drugo, tj. životinjski nagon, što je dvojstvo koje, prema de Maistreu, uglavnom djeluje zajedno i usklađeno, ali katkad se međusobno bore za prevlast, a veliko je umijeće razborita čovjeka da ukroti svoju životinjsku stranu onemogućivši joj da nas nagoni na nerazumne postupke). No najdojmljivijima pokazuju se dionice nježnih, poetskih, sentimentalizmom obojenih minijatura, od kojih svakako treba izdvojiti lirsku epizodu o osušenome cvijetu, ganutljiva autorova prisjećanja na pokojnoga prijatelja te dojmljivu kontemplaciju o krevetu.

4 *Putovanje po mojoj sobi* neprijeporno je remek-djelo; dojmljiv i poetičan antiputopis u kojemu nas Xavier de Maistre vješto potiče na otvaranje očiju i razdvajanje vlastite okoline od pukih uporabnih svojstava kojima je inače obilježena; potiče nas gledati uokolo kao da nikad prije na tome mjestu nismo bili, pa makar to bila i naša, kako često pogrešno mislimo, dobro nam poznata spavaća soba. Tek na taj način predmeti počinju oslobađati skrivene slojeve svojih vrijednosti i zadobivati identitet onkraj svojih uporabnih značajka te malo-pomalo život počinjemo otkrivati u svoj njegovoj višestrukosti, bogatstvu i zanimljivosti. I tako, ničeovski kazano, postajemo dijelom „neznatne manjine onih koji znaju učiniti mnogo ni od čega”.

(prema: matica.hr/vijenac)

28. Kako se zove knjiga o kojoj piše autor polaznoga teksta?

1	
---	--

29. Tko ističe da je putovanje „prostor za spontanost i otvaranje prečaca između oka i riječi“?

1	
---	--

2	
---	--

30. U čemu de Maistre pronalazi bogatu zemlju kojom posebno uživa putovati?

1	
---	--

31. S kim de Maistre razgovara u svojoj knjizi?

1	
---	--

32. Cijeni li de Maistre više glazbu ili slikarstvo?

1	
---	--

33. Što je putovanje po sobi omogućilo de Maistreu, a nije mu omogućeno u svakodnevnome životu? Odgovori moraju biti sinonimi riječi iz teksta.

_____, _____, _____

3	
---	--

34. Zaključi zašto autor polaznoga teksta naziva knjigu o kojoj piše antiputopisom.

1	
---	--

35. Koju od sljedećih misli izražava autor teksta u zaključnome odlomku?

- a) Može se raspravljati o tome je li de Maistreova knjiga vrhunsko umjetničko ostvarenje.
- b) Zahvaljujući de Maistreu, čitatelj shvaća da predmeti u našoj okolini kriju puno toga.
- c) Kao i kod većine ljudi de Maistreov se identitet odražava u njegovoj okolini.
- d) Nietzsche je rekao da možemo otkriti bogatstvo ni u čemu ako pročitamo de Maistreovu knjigu.

1	
---	--

8	
---	--

36. Zašto de Maistre nije isplanirao svoje putovanje? Objasni.

1	
---	--

37. Što je, prema de Maistreu, odlika razumna čovjeka?

1	
---	--

2	
---	--